

LEXIKOLOGIE 3

Vícečlenné lexémy

- ustálená víceslovná pojmenování (sdružená)
  - * primární pojmenování
  - * terminologický charakter
  - * transparentnost (část obecná + specifikující): *psací stůl*, *slepé střevo*
  - * zpravidla substantivum + atribut
  - * univerbizace

- frazémy/ idiomy
  - * sekundární pojmenování (nahraditelné primárním)
  - * metaforičnost, expresivita
  - * anomálnost
    - ◆ lexikální archaismy, např. *kout pikle*
    - ◆ gramatické archaismy, např. z *plna hrdla*, *zlomit ve dvě*
    - ◆ monokolokabilní jednotky (= nevyskytující se mimo frazém), např. *jít k duhu*, *nechat na holičkách*

Frazémy kompatibilní – vedle idiomatičkého významu možný i význam doslovný (*házet flintu do žita*) x frazémy inkompatibilní

Struktura frazémů

- frazémy lexikální – tvořeny jedním lexémem, např. *budížkničemu*; sporné
- frazémy kolokační – nevětné
  - * složené z autosémantických slovních druhů (slovesné – *kápnout božskou*, substantivní – *jablko sváru*)
  - * složené ze sysémantických slovních druhů (*jako takový*, *no proto*)
  - * smíšené (*až hanba*, *být pro*)
  - * přirovnání - funkce srovnávací/ intenzifikační, hodnotící
- frazémy propoziční/ polypropoziční – větné
  - * přísloví, pořekadla, pranostiky, okřídlená slova
  - * klasifikace dle F. Čermáka (Encyklopedický slovník češtiny):
    - ◆ normativní – aforismy, axiomy, ...
    - ◆ kontaktné – pozdravy, přípitky, ...
    - ◆ institucionalizované – formule, stereotypy, např. oddávací, zatýkací; přísahy
    - ◆ žertovné, např. wellerismy
    - ◆ personifikující – osobní průpovídky
  - * frazémy polypropoziční intersubjektové = dialogické, např. *Na zdraví. – Ať slouží!*

Kvazifrazémy – na pomezí frazeologie a běžného jazyka; nižší míra anomálnosti, např. výrazy s konkrétním denotátem (*kočičí hlava*), s abstrakty (*věnovat pozornost*)